

ILB'AL INUJUL TIICHAJIL TENAM TUCH' ILOCHAX AANIMA

K'UJB'AB' TZII TETZ ILOCHOL IJLENAAL TU TACHUL 161-2020.

Tu tenam Tx'ava'il Ixi'm tu q'ii vinaj ka'va'l tachb'al ivajpaj ich' tetz u ya'b' 2020

U Q'ESAL ILOL INUJUL TIICHAJIL TENAM TUCH' LOCHOL TETZ AANIMA

IXE'AL TOKEB'AL:

U Tatinb'al Ixe'al B'ek'b'al tetz u Tenam Tx'ava'il Ixi'm, k'ujlelka tuul as junun lochol tetz u ijlenal atilka tiq'ab' ma'l u q'esala tatine', utz atilka sivatz kajayil q'u aq'on q'u'l atilok tuuleb'al u taq'on utz sa iq'esali tiq'ol ib'ey, satil inujul, sa itx'ol inujul ib'anle' tuch' ixeel kajayil q'u'l nib'anax tu aq'onib'al. As aatz u B'ek'b'al tetz u taq'onib'al ijlenal k'ulelka tuul as aatz ka't q'u aq'on ti'el va'l atil tu Tatinb'al Ixe'al B'ek'b'al tetz u tenam, tuch' joltu b'ek'b'al, utz aatz q'u seb'al iq'ab' u ijlenal atilka q'u taq'on echa': sinima utz sib'ane' as sa inima kajayil va'l nital u b'ek'b'al ti' kajayil q'u aq'on q'u'l atilka sivatz, sa iq'esali ib'antu aq'on utz sa iyolb'e tib' tuch' q'u lochol tetz atilka jaq' iq'ab', ech paje' tilax inujul isotzsal q'u'l ipuaj, itxajunsal q'u taq'onom tuch' jolte as atilka jaq' iq'ab', satil inujul as tx'anel ib'anax u aq'on sab'anli utz sataq' elu'l q'u'l ik'ujb'ab' tzii va'l nitxakunsa, ik'ultu tib' iyol, yol tulaj u' tuch' joltu k'ujb'ab' tzii atil tokeb'al ti' aq'on va'l nib'ane', echa' va'l nital u b'ek'b'al atilka.

IXE'AL TOKEB'AL:

As aatz u b'ek'b'al tetz tiichajil k'ujlelka tuul as aatz u ljlenal, ti' inimal va'l ijatzimal taq'o ti' tiltu inujul tatinsal itiichajil q'u aanima jajlel tuul, utz satatinsa q'u elachajil, lochob'e'ib', tuch' viya'lul ib'antu q'u aq'on, utz sab'anax tu llo Inujul Tiichajil tenam tuch' ilochax aanima, sa imolo tib' u taq'on tuch' joltu taq'onom ijlenal, aq'onib'al as atil ime'b'i'l oj atilel sijunal, tenam as molomal tib' tuch' jolte as atil ib'aal, sa ib'an aq'on ti' ik'uchtu tib', ti' imajax ivatz iltza', isik'axe' tuch' ib'anax tuch' u tatin tiichajil, oknaj tuul echa' q'u locho'm nitaq'lu ti', ech sayak'insal u tatin q'u aatenam tu vichi'l, vitxumb'al tuch' u tatin tu vitenam. As aatz u llo Inujul Tiichajil tenam tuch' ilochax aanima, atilka jaq' iq'ab' u tilax inujul u tiichajil, nitab'il tokeb'al u tilax inujul tza' as a' va'l ni iq'on, ni oksan ib'ek'b'al, nixee, niyolb'e tib' ti', tuch' vipaat q'u tatine' q'u aq'on nib'an u ilol inujul tiichajil tuuleb'al kajayil u tenam, u llo Inujul Tiichajil tenam tuch' ilochax tenam, atilka sivatz icheesata', inuk'ta', iq'esalil q'u aq'on nib'anle', q'u titz'ab'al ti' ib'anax q'u aq'on xo'l q'u aanima, utz ti' inimal ib'anax q'u aq'on vet qala, aatz u llo inujul tiichajil tetz tenam, atilka ma'l u nimla aq'on sivatz utz sataq' elu'l kajayil q'u k'ujb'ab' tzii echa' va'l nital u b'ek'b'al, tuch' joltu txumb'al ti' ib'antu u taq'on, utz echpaje' ti' tilax ma'j yaab'il, aatz u llo Inujul Tiichajil tenam tuch' ilochax aanima, a' imol joltu q'u

taq'onom sitxalachaj tuch' jolte as oknaj tuul, techenal sataq' elu'l k'ujb'ab' tzii tuch'aj txumb'al ti' ikolax q'u aanima.

IXE'AL TOKEB'AL:

As echa' va'l nital u B'ek'b'al tetz Ikolax q'u talajnitxa' tuch' q'u txul aanima, as atilka sivatz u ijlenal ib'antu q'u aq'on echa' va'l k'ujlelka tu q'u b'ek'b'al atil elu'l, ti' tilax inujul, xo'l tenam, ti' ichusle' tuch' as sikol q'u talaj nitxa', xiak ixviak, txul aanima; echtoke' niqile' as nisave' sa aq'ax elu'l ma'l K'ujb'ab' Tzii tu viseb'al iq'ab' taq'onom u ijlenal, utz k'ujlelka tuul b'ek'b'al tza' as tetz kajayil aanima tuch' aq'on as tetz ijlenal;

TI' VA'L TZI':

Ti' ib'anax q'u aq'on q'u'l atilka sivatz echa' va'l nital u tajnib'al b'ek'b'al 194 techlal a) tuch' f) tetz Vixe'al B'ek'b'al tu Tenam Tx'ava'il Ixi'm, tuch' vixe'al atilka tu tajnib'al 27 techlal a), f) tuch' m) tu b'ek'b'al tu tachul 114-97 tu b'amb'al b'ek'b'al tu tenam Tx'ava'il Ixi'm, lb'ek'b'al q'u aq'onib'al tetz ljenal, 4, 9 techlal a) tuch' 58 tetz u b'ek'b'al tu tachul 90-97 b'anel tu b'amb'al b'ek'b'al, ib'ek'b'al tiichajil; tuch' tu kaalaval itoxk'al tajnib'al u b'ek'b'al tu tachul 27-2003, B'ek'b'al ti' Ikolax q'u talaj nitxa' tuch' txul aanima; kajayil q'u b'ek'b'al tza' b'anel tu B'amb'al B'ek'b'al tu Tenam Tx'ava'il Ixi'm;

NIK'UJE'KA:

Taq'ax elu'l q'u'l tza':

B'EK'B'AL TI' ILOCHAX ITZ'AKAL Q'U TXUL AANIMA TU Q'U TZ'AKB'ALIB' Q'U'L NIK'ULAXKU AANIMA TI' ITZ'AKALE'.

B'AXA TANUL.

TITZ'AB'AL TUCH' TALAX INUJUL.

Ma'l tajnib'al 1. Titz'ab'al. Aatz u kujb'ab' tzii tetz lochol tetz ljenal a' titz'ab'al tatinsal b'ek'b'al tetz txumb'al ti' itz'akal q'u txul aanima tu jat tanul q'u tz'akb'alib' atile tuuleb'al u tenam nitilaxku inujul tiichajil.

Ka'va'l tajnib'al 2. Ya'b'. Nik'uje'ka iya'teb'al ya'b' ti' ik'ulax xo'l talajnitxa' u aanima va'l vajlaval (16) ya'b', junlaval (11) ich' tuch' vinaj b'eluval (29) q'ii, q'u ya'b' ti' itz'akal yaab'il tu q'u tz'akb'alib' atilka tu tenam va'l nitilaxku tiichajil.

Oxva'l tajnib'al 3. Inuk'ax aq'on ti' ik'ulax uxhchil. Nik'ujb'a'l ib'anax q'u tz'akal yaab'il tu q'u tz'akb'alib', utz ech tilax inujul q'u'l saqale' tza':

A) Kajayil q'u ya'v as ye'sajen topon iya'b' tu jujlaval (17) utz nisavsa itz'akale', echa' ooje'la tzii tetz, tatinsal tu tz'akb'alib' oj ich'otil ti' tilax inujul yaab'il (tu jatvatzul q'u ilb'al inujul yaab'il tetz talajnitxa'), techenal sak'ulax tu jatvatzul tz'akab' tetz talajnitxa' atile utz sak'ulaxi ti' tilax itz'akale' echa' q'u'l tza':

- a. **Ooje'la tzii tetz:** Kajayil q'u ya'v as ye'saj topon tu jujlaval (17) iya'b' q'u'l sa k'ulax tu tz'akb'alib' tetz ooje'la tzii utz sa ilax inujul tu tz'akab' tetz talajnitxa'.
- b. **Tatin tu Tz'akb'alib':** Kajayil q'u ya'v as ye'saj topon tu jujlaval (17) iya'b' q'u'l sa k'ulax tu tz'akb'alib' ti' itz'akale' techenal a' sa ilaxku inujul xo'l tx'akab' tetz talajnitxa'.
- c. **Ipich'ul yaab'il ti' aanima nitopone':** Kajayil q'u ya'v as ye'saj topon tu jujlaval (17) iya'b' q'u'l sa k'ulax tu tz'akb'alib' as nisavsa tilax inujul ma'j yaab'il ti', sa aq'axb'en tu ilb'al inujul b'axachaj yaab'il ti' talajnitxa', utz a' sa iq'ol tetz q'u aatz'ak nitaq'onin ti' itz'akan xo'l q'u talajnitxa'.
- d. **Tiichajla yaab'il tuch' tilax nitxa':** Kajayil q'u ya'v as ye'saj topon tu jujlaval (17) iya'b' q'u'l sa k'ulax tu tz'akb'alib' as atil tu tiichajla yaab'il utz nisavsa lochb'al tetz ti' itz'akale' utz sa aq'axb'en tu tz'akab' tetz tiichajla yaab'il, techenal satil itz'akal tib'a'nil utz echa' va'l nisavsa u txul aanima.

KA'B' TANUL.

TZOJPEB'ALAJ IK'UJB'A'L TZII.

Kaava'l tajnib'al 4. Ipaxsal itziul. Aatz u K'ujb'ab' tzii tetz ilochol ijlenal, techenal sapaalsali utz sa alax tu kajayil q'u yolb'al tiil k'uy kumam, Garifuna tuch' Xinca majte.

O'va'l tajnib'al 5. Itxakunsale'. Aatz u K'ub'ab' tzii tetz ilochol ijlenal saxe't toksal titxa'k tu va't q'ii ma't taq'ax elu'l tu Paxsab'al Tzii vi' tenam.

AQ'AXOJEL ITZIUL.

DOCTORA MARIA AMELIA FLORES GONZALEZ
MINISTRA DE SALUD PÚBLICA Y ASISTENCIA SOCIAL

